

Annette Hess: Tulkki

[AM/31 ADMIN](#)

Kauhujen sävyttämä kasvutarina – RIITTA VAISMAA (9.9.20.20)

Holokaustia ja muutoinkin kansallissosialismin ja toisen maailmansodan aikaa on käsitelty viime aikoina varsin paljon saksalaisessa kaunokirjallisuudessa. Useimmiten katse on suuntautunut nykyajasta taaksepäin historiaan, ja päätelmät ovat sen mukaisia. Anette Hessin *Tulkki* on poikkeuksellinen ja erityinen siksi, että se ajoittuu 1960-luvun alkupuolelle, jolloin sodasta oli vasta vajaat parikymmentä vuotta. Tuolloin lähes kaikilla saksalaisilla oli jokin kosketus kansallissosialismiin, ja jopa nuorilla aikuisilla oli omakohtaisia muistoja ja kokemuksia sota-ajasta. Tuolloin elettiin salailun ja piilottelun aikaa ja keskellä kieltämisen kulttuuria. Hessin teoksessa kiinnostavasti myös vastarintaliikkeen edustaja haluaa vaieta ja unohtaa.

Tulkin aivan alku on naiivi, lähes kuin vanhoissa tyttökirjoissa. Vuoden 1963 Frankfurtissa Eva Bruhns elää nuoruuttaan ja miettii lähinnä mahdollisuuksiaan avioliittomarkkinoilla. Hän on joutunut odottamaan

mielestään tarpeeksi. Tapana kun on, että perheen tyttärien tulee avioitua ikäjärjestyksessä. Isosisko Annegret tekee ahkerasti työtä lastensairaalassa mutta muutoin vain syö karamelleja ja paisuu. Hänestä ovat kiinnostuneita vain ukkomiehet, joista Annegretillä jo onkin kokemusta. Eva on tavannut varakkaan Jürgenin. Vaikka ruokaravintolaa, ehkä jonkinlaista bistroa tai kansankuppilaa, pyörittävät vanhemmat varoittelevat eri yhteiskuntaluokkaan kuuluvasta sulhasesta, nuorten suhde ei tähän katkea.

Eva on ammatiltaan puolan kielen tulkki, sattumalta, kun muihin kieliin opiskelumahdollisuus tyssäsi. Mielenkiintoa ruokkiva yksityiskohta on, kun Eva huomaa osaavansa puolan kielen numerot, jopa paremmin kuin saksan. Työtä ei ole tarpeeksi, joten aivan sattumalta Evasta tulee tulkki Frankfurtin oikeudenkäyntiin, jossa syytettyinä oli vuosina 1963-65 keski- ja alemman tason SS-upseereita ja muita virkailijoita. Evalle avautuu maailma, josta hän ei ole ollut aavistusakaan. Hän kuulee ensi kerran Auschwitzin kuolemanleiristä, kun sieltä hengissä selvinneet ovat oikeudenkäynnissä todistajina.

Eva ei ymmärrä, miksi kaikki hänen lähipiirissään vastustavat Evan uutta tehtävää. Kun äiti kuulee asiasta ensimmäisen kerran, hän kiirehtii oksentamaan. Isä on vaiti. Jopa viisi vuotta Evaa vanhempi Annegret varoittaa, vaikka ei suostukaan kertomaan syytä. Hess pitää taitavasti lukijan varpeillaan, kun alkuun ei voi päätellä, mikä vaikuttaa äidin rekatioon ja mikä on ollut perheen asema tässä tragediassa. Jürgenin mielestä Evan hermosto ei kestä moista työtehtävää.

Eva kohtaa oikeudenkäynnissä kauhuja toisensa jälkeen. Hän kärsii kuullessaan toinen toistaan kauheampia kohtaloita eikä voi ymmärtää, miksi aseettomia ja nälkäisiä vankeja on pitänyt kiduttaa ja tappaa ja miksi myös naiset ja lapset joutuivat kuolemankoneistoon. Evaa puistattaa, kun syytetyt istuvat oikeudenistunnoissa hyvissä puvuissa ja irtokkaan itsevarmoina eturivissä. Haarot levällään ja kädet puuskassa he naureskelevat ja tuhahtelevat todistajien kammottaville kertomuksille ja kieltävät kaiken. Yleisöä kertyy joka päivä enemmän kuin saliin mahtuu. Evan kauhuksi useimmat tukevat syytettyjä.

Prosessissa Evan lisäksi on hämillään ja eksyksissä nuori Kanadassa asuva juutalainen tuomari. Vaikka David Millerillä on prosessissa omakohtaisia intressejä, päätuomari on ottanut hänet mukaan syyttäjätiimiin. Nuori mies etsii omaa juutalaista identiteettiään ja juuriaan. Alkuun hän lähinnä ärsyyntyy haparoivasta Evasta, mutta sittemmin heillä on myös yhdistäviä toimintatapoja. David vakuuttuu Evan vilpittömyydestä, Eva kiinnostuu nuoresta miehestä alusta lähtien. Tähän olisi ollut helppo kutoa romanssi. Annette Hess ei kuitenkaan tyydy helppoihin ratkaisuihin.

Eva on ollut sota-aikana pikkulapsi. Kun oikeussalissa on kartta ja kaavakuva Auschwitzin leiristä ja sitä ympäröivistä rakennuksista, jostakin hyvin kaukaa hänelle alkaa nousta muistoja, jotka saavat tukea kotoa kaikkien valokuva-albumien alle piilotetuista isonsiskon piirustuksista. Erään todistajan näyttäessä ihoon tatuoitua vankinumeroaan, Evalle tulee voimakas déjà-vu -kokemus. Sisar ei halua piirustustaan selitellä.

Kotona on puhuttu, että isä oli sota-aikana muonitusjoukoissa. Eva ei ole tiennyt, missä perhe isän rinnalla asui ja työskenteli. Kun Evan äiti saapuu syytettyjen todistajaksi, Evan mitta on täynnä. Hänen on lähdettävä kotoa. Hänelle ei riitä äidin vakuuttelu siitä, ettei sota-aikana uskaltanut tehdä muuta kuin totella.

Saadakseen todellien kuvan tapahtumapaikasta tuomarikunta lähtee paikan päälle Auschwitziin. Matkalla luonnollisesti tarvitaan puolan kielen tulkkia. Matka on tosi rankka kokemus kaikille, ei vähiten David Millerille ja Evalle.

Hessin kerronta nojaa vankasti tosiasiasioihin. Hän on tutkinut valtavat määrät arkistomateriaalia Frankfurtin oikeudenkäynnistä, joka on tarkasti dokumentoitu. Hess kertoo käyttäneensä todistajien lausunnoissa paikoin aitoja ilmaisuita. Hän on kuitenkin yhdistellyt henkilöitä ja heidän todistuksiaan siten, että kenelläkään ei ole suoraa esikuvaa.

Paitsi tieto omien vanhempien toimet itsenäiseksi kasvanutta Evaä järkyttää Jürgenin vanhakantaisuus. Jürgen katsoa, että hän voi sanella, mitä Evan sopii tehdä, vaikka pari onkin vasta kihloissa. Jürgen käy Evaä kuulematta ilmoittamassa, että Eva ei jatka oikeuden tulkkina. Evastahan on Jürgenin mielestä tulossa edustustalon nuori rouva. Eva järkyttyy ja tekee omat itsenäiset ratkaisunsa. Mitä Evasta vielä tulee, jää kiehtovasti ajatteluttamaan.

Salaisuuksia *Tulkissa* on muillakin kuin Evan vanhemmilla. Mielenkiintoinen on Jürgenin perheen tarina, mikä ei sekään ole ollut helppo eikä tavanomainen. Myös siitä vaietaan. Oma kiinnostava tarinansa on isonsiskon Annegretin elämä ja hänen romaanin nykyaikaan sijoittuvat, puistattavat salaisuutensa. Ukkomiehistä eräs on todella rakastunut Annegretiin ja saa selvillä tämän kätkeyt puuhut. Rakastunut mies pitää salaisuudet. Annegret ansaitsisi oman romaaninsa.

Tulkki herättää tunteita. Evan kasvuprosessi ja hänen todistamansa kauhut tulevat iholle eivätkä ihan heti sieltä lähde. *Tulkki* on Annette Hessin (1967) esikoisromaan. Hess on kuitenkin jo osoittanut kykynsä mm. lähihistoriaa käsittelevien, suosittujen tv-sarjojen käsikirjoittajana.

Pirkko Ronilan suomennos on ensiluokkainen. Mieltä jäi askarruttamaan, miksi alkuperäisteoksen nimi *Deutsches Haus* on suomennettu *Tulkiksi*. *Deutsches Haus* on Evan vanhempien ravintolan ja koko talon nimi; nimellä voi nähdä myös muita merkityksiä.

Annette Hess: *Tulkki* (*Deutsches Haus*). Suom. Pirkko Roinila. WSOY 360 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko